

Velünk élő múlt

A kitelepítés

A budakeszi sváb lakosság kitelepítésének 59. évfordulójára emlékezett a város március 18-án. Ezzel vette kezdetét a jubileumi év megemlékezés sorozata. Ez alkalomból a katolikus templomban Filó Kristóf plébános úr celebrált misét. A templomot színültig töltötte a hívők sokasága, idősek, akiknek az emlékeztében még ma is élénken él a tragédia, és a következő nemzedék, amely a tiszteletadásra gyűlt össze: gyerekek, unokák. A templom sok száz gyertya fényében ragyogott. A következő rövid történelmi összefoglalást Somlai Péter budakeszi történész doctorandus kutatásai alapján ismertetjük olvasóinkkal.

A magyarországi németek kitelepítéséről szóló 12330/1945. M. E. sz. rendeletet a minisztertanács 1945. december 22.-i ülésén tárgyalta, és éles viták után fogadta el. A rendelet kimondta minden olyan magyar állampolgár Németországba való áttelepítését, „aki a legutolsó népszámlálási összeírás alkalmával német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallotta magát, vagy aki magyarosított nevét német hangzásúra változtatta vissza, továbbá az, aki a Volksbundnak, vagy valamely fegyveres német alakulatnak (SS) tagja volt.” Tehát elvileg az egész magyarországi németiségre vonatkozott. A jogszabály a kollektív bűnösség elvén alapult.

A budakesziek első ízben 1945 tavaszán, a földreformrendelet megjelenését követő agresszív, svábellenes sajtókampányban hallhatták a magyarországi németek egy részének esetleges kitelepítéséről. A rendelet közzététele azonban óriási meglepetést és elkeseredést váltott ki, főleg azért, mert az emberek nem akarták elhinni, hogy a német anyanyelvet, de magyar nemzetiséget vallóknak is menniük kell. (1941-ben, Budakeszin az összlakosság 7322 fő, ebből 4632 német anyanyel-

vűnek, 2237 fő német nemzetiségűnek vallotta magát.)

Egy visszaemlékezés szerint a lakosság reakciója nem volt egységes. Voltak, akik munkájukat már csak a legszükségesebb fokon, vagy egyáltalán nem végezték el, csak a mának éltek, Budaörsről bort hozattak, és ettek-ittak. Mások mintha nem is vettek volna tudomást a körülöttük folyó eseményekről, dolgoztak tovább, takarékoskodtak, és tartózkodtak a közügyektől. A harmadik csoport pedig minden követ megmozgatót, hogy elkerülje az estleges kitelepítést, kapcsolatokat épített ki, protekciót keresett.

Február végén, március elején megérkezett a községbe a Népgondozó Hivatal I. számú kitelepítési különítménye. A falut elvágták a külvilágtól: teljes zárlatot, kijárási és lakhelyhagyási tilalmat rendeltek el, korlátozták a gyülekezést és a szeszfogyasztást. A következő napokban-hetekben a községháza hosszú folyosóját elborították a kitelepítésre kijelölték névjegyzékét tartalmazó lapok. A listák több változatban készültek, és

összeállításuknál az önkényeskedés és a személyes bosszú is szerepet játszott. A mentesítő bizottságot meg lehetett vesztegetni, főleg arany ékszerekkel és egyéb értéktárgyakkal, mert a pengőnek már nem volt értéke.

A többségnek azonban mennie kellett. A tilalom ellenére a kitelepítendők igyekeztek értékesebb ingóságait – varrógépet, szentképeket, stb. – visszamaradó rokonaiknál, ismerőseiknél vagy az apácáknál elhelyezni. Számos feketevágásra került sor. Ládaként gyakran a felfordított, lábai között bedeszklázott konyhaasztal szolgált. A pályaudvaron a rendőrség még egyszer ala-

még egyszer átvizsgál mindent. Dobog a szívünk, mert anyám egy-két értékes eszközt, – nagytűt, objektívet, fényképezőgépet – belevarrt az ágyneműbe és a zsákokba. Minden simán megy. A község utolsó házánál még le kell adnunk a kulcsokat. Apámnak eszébe jut, hogy a kontaméterét, egy optikai eszközt, az ablakban felejtette. A embereken és a szekereken keresztülvágyva hazarohannak. Meglepődöm. A zárt ajtókat felvannak törve. A nagy bérházunkban lakó magyar családok mustárnak mindent, osztzkodni akarnak. Láthatóan meglepődnek és elszégyellik magukat. De én felkapom a kontamétert és szaladok a szüleim után.” – emlékszik az utolsó napra a budakeszi fényképészcsalád fia.

Az üres sváb házakat néha már percekkel a volt tulajdonosok távozása után elkezdték kifosztani. A magyar közvélemény egy része azonban szót emelt a kitelepítések ellen. Shvoy Lajos székesfehérvári püspök így írt: „megdöbbenve olvastam, hogy azokat, akik a kormány bizalmas felhívására magyar nemzetiségűnek de német anyanyelvűnek vallották magukat, a kormány szintén kitelepítendőnek ítélte.” Egy a kitelepítettek által gyakran emlegetett történet szerint a színmagyar Páty lakosai református lelkészük vezetésével gyalog mentek be a belügyminisztériumba, hogy megpróbálják megakadályozni a budakesziek kitelepítését – természetesen hiába. Az állomásra tartó budakeszi szekérkonvojnak Pátyon keresztül vezetett az útja. Az egyik kitelepített így emlékszik erre: „Tudni kell, hogy Páty magyar falu. És mi svábok, tényleg mi voltunk akkor a legutolsó emberek a világon, úgyhogy számolhattunk volna azzal, hogy rákérdezik, hogy úgy kellett, úgy kellett, káposztába hús kellett, vagy valami ilyesmi. De nem ez történt. Az emberek ott álltak és sírtak. Az utcán. Vagy odajöttek hozzánk, mi integettünk nekik... szóval tényleg sírtak, és egyet sem láttam, aki nem integetett volna...”

(folytatás a 18. oldalon)